

Seyahatname

YÛSUF ZİYÂ

TEMÂŞÂ-YI CELÂL-İ HUDÂ

Yozgat ve Kırşehir Seyahatnamesi

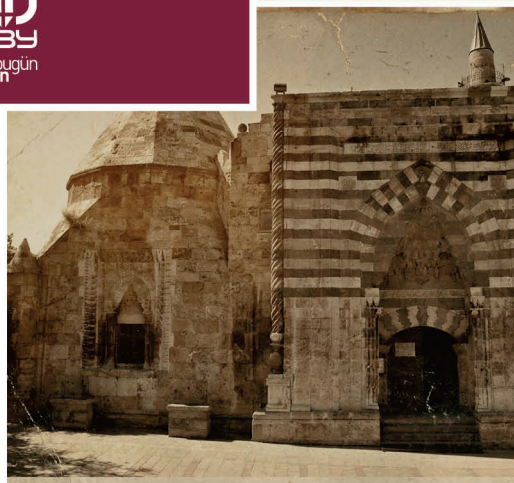
Hazırlayan
RAMAZAN EKİNCİ

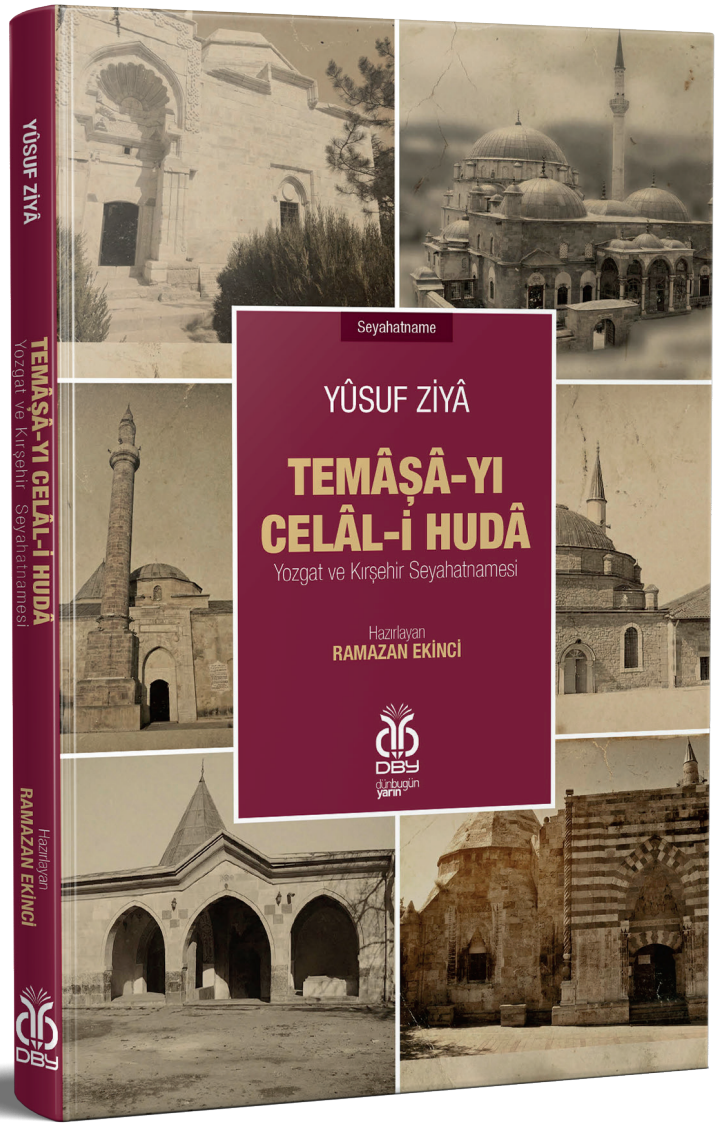
DBY
dünbugün yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

"dün"den öğrendiklerinle
"bugün"ü yaşamak
"yarın"ları aydınlatır.

"dün"den öğrendiklerinle
"bugün"ü yaşamak
"yarın"ları aydınlatır.

© 2025, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™
Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 490
Seyahatname: 3

ISBN 978-625-6432-45-1
Sertifika No: 52315
1. Baskı: İstanbul, 2025

Müellif: Yûsuf Ziyâ
Hazırlayan: Ramazan Ekinci
Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür
Dizi Editörü: Ersan Güngör
Kitap Editörü: Erdem Can Öztürk

Kapak/Mizanpaj:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Birlik Baskı Ozalit San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Temâşâ-yı Celâl-i Hudâ: Yozgat ve Kırşehir Seyahatnamesi ; Müellif: Yûsuf Ziyâ
Hazırlayan: Ramazan Ekinci (Prof. Dr.) ; Editör: Erdem Can Öztürk (Prof. Dr.)
İstanbul : DBY Yayınları, 2025.
192 s. ; 13,5 x 21,0 cm __ (DBY Yayınları ; No. 490) __ Dizin var.
ISBN 978-625-6432-45-1
1- Seyahatname 2- Tarih 3- Yozgat 4- Kırşehir

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr
Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Ön Söz 7

Giriş 9

I. BÖLÜM
Yûsuf Ziyâ'nın Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri;

1. Hayatı 17
2. Edebî Şahsiyeti 19
3. Eserleri 20
   - 3.1. Müntehabât-ı Şeh-nâme-i Firdevsî 20
   - 3.2. Türkî, Arabî, Fârsî Medâr-ı Mükâleme 21
   - 3.3. Mir'ât-ı Muhammediyye ve Menâkıb-ı Ahmediyye 21
   - 3.4. Kastamonu, Küre, İnebolu Temâşâsı 22
   - 3.5. Tabsıra Yâhûd Adana Temâşâsı 22
   - 3.6. Temâşâ-yı Celâl-i Hudâ 22
   - 3.7. Zemzeme-i Zafer 22
   - 3.8. Birinci Mecmûa-i Eş'ârım Yâhut Nev-bahârım 23
   - 3.9. Temâşâ-yı Âlem 23

3.10. Evsâf-ı Seniyye-i Hamîdiyye'den Bir Şemme 23
3.11. Bârika-i Te'essür 23
3.12. Meb'ûsâna Rehber, Hürriyetin Osmanlılara Hitâbı 24
3.13. Vâveylâ-yı Peder Yâhûd Evlâd Acısı 24

II. BÖLÜM
Temâşâ-yı Celâl-i Hudâ'nın İncelemesi

1. Şekil Özellikleri 27
1.1. Eserin Adı 27
1.2. Te'lif Sebebi 28
1.3. Te'lif ve Basım Tarihi 29
1.4. Diğer Şekil Özellikleri 30
2. Muhteva Özellikleri 31
2.1. Bölümleri 32
2.2. Seyahat ve Ziyaret Edilen Yerler 38
3. Dil ve Üslup Özellikleri 48

Sonuç 53

Metin Teşkili ile İlgili Açıklamalar 56

III. BÖLÜM
Metin

Temâşâ-yı Celâl-i Hudâ 60

Kaynakça 183

Dizin 187

Ön Söz

Seyahatnâme, insanın hem dış dünyayla hem de kendi iç âlemiyle kurduğu ilişkinin yazılı bir tezahürü olarak edebiyat tarihimizde müstesna bir yere sahiptir. Gezilen mekânların tasviriyle sınırlı kalmayan bu tür, zamanla hatıra, biyografi, tarih ve hatta mersiye unsurlarını bünyesinde toplayarak çok katmanlı bir anlatı geleneği meydana getirmiştir. Arap-Fars edebiyatlarında ve Türk edebiyatında seyahat, yalnızca fizikî bir yer değiştirme değil; bilgi edinme, tecrübe kazanma, irfan arayışı ve kaderle yüzleşme biçimi olarak da algılanmıştır. Bu anlayış, seyahatnâmeleri hem tarihî hem kültürel hem de edebî bakımdan değerli metinler hâline getirmiştir.

Osmanlı edebiyatında seyahatnâme türünün hac seyahatnameleri hariç tutulacak olursa XIX. yüzyıla kadar sınırlı örneklerle temsil edilmesi, yolculuğun hayatın tabiî bir parçası olarak görülmesi ve şahsî tecrübelerin yazıya geçirilmesine mesafeli yaklaşılmasıyla yakından ilişkilidir. Buna rağmen denizciler, esirler, devlet adamları ve bazı müellifler vasıtasıyla oluşan zengin metin mirası, seyahatnâmenin zamanla müstakil bir edebî tür olarak yerleşmesine zemin hazırlamıştır. XIX. yüzyıldan itibaren ise hem Osmanlı coğrafyasının dışına açılma hem de bireysel tecrübeye verilen değerin artmasıyla seyahatnâme literatüründe dikkat çekici bir çoğalma yaşanmıştır.

Bu çalışma, söz konusu geleneğin geç dönem fakat özgün örneklerinden biri olan Yozgatlı Yûsuf Ziyâ Efendi'nin *Temâşâ-yı Celâl-i Hudâ* adlı eserini merkeze almaktadır. Eser, şekil ve muhteva bakımından klasik seyahatnâme anlayışını aşarak hatırat, gezi yazısı ve mersiye unsurlarını bir arada barındıran hususî bir metin hüviyeti taşımaktadır. Müellifin küçük yaşta kaybettiği oğlu Mehmed Âsım'ın hatırasını yaşatma arzusu, eserin temel te'lif sebebini oluşturmakta; bu derin evlat acısı, anlatının merkezine yerleşerek metne güçlü bir duygusal yoğunluk kazandırmaktadır. Bununla birlikte Yozgat, Kırşehir ve çevresine dair ayrıntılı tasvirler, *Temâşâ-yı Celâl-i Hudâ*'yı aynı zamanda XIX. yüzyıl sonu Anadolu'sunun sosyal ve kültürel hayatını yansıtan kıymetli bir kaynak hâline getirmektedir.

Muhtasar bir giriş ve iki bölümden oluşan bu kitapta, Yûsuf Ziyâ Efendi'nin söz konusu eseri şekil, muhteva, dil, ve üslup özellikleri bakımından ele alınmış; ardından eserin yeni harfli metni ilk kez okuyucuya sunulmuştur. Böylece bir yandan geç dönem Osmanlı seyahatnâme anlayışına katkı sağlamak, diğer yandan şahsî bir acının edebî hafızaya dönüşme sürecini görünür kılmak amaçlanmıştır. *Temâşâ-yı Celâl-i Hudâ*, bu yönleriyle yalnızca bir seyahat anlatısı değil; aynı zamanda bir baba yüreğinin, bir devrin ve bir coğrafyanın edebî aynası olarak okunmayı hak etmektedir.

Bir Yozgatlı olarak Yozgat'a olan vefa borcumuzu bir nebze de olsa ödeyebilme arzusuyla neşre hazırladığımız bu kitabın hazırlık safhasında birçok kişinin emeği geçmiştir. Metnin kontrolü aşamasında yardım eden öğrencilerim Almıla Lara Eriş ve Semanur Geyik'e, kitabı baştan sona okuyup değerlendiren Doç. Dr. Sagıp Atlı'ya, eserin editörlüğünü yapan Prof. Dr. Erdem Can Öztürk'e, kitabın basımını gerçekleştiren DBY Yayınları yayın yönetmeni İrfan Güngörür'e, manevî destekleriyle işlerimi kolaylaştıran değerli eşim Zehra Ekinci ve sevgili kızlarım Zeynep Sena ile Gülce'ye çok teşekkür ederim.

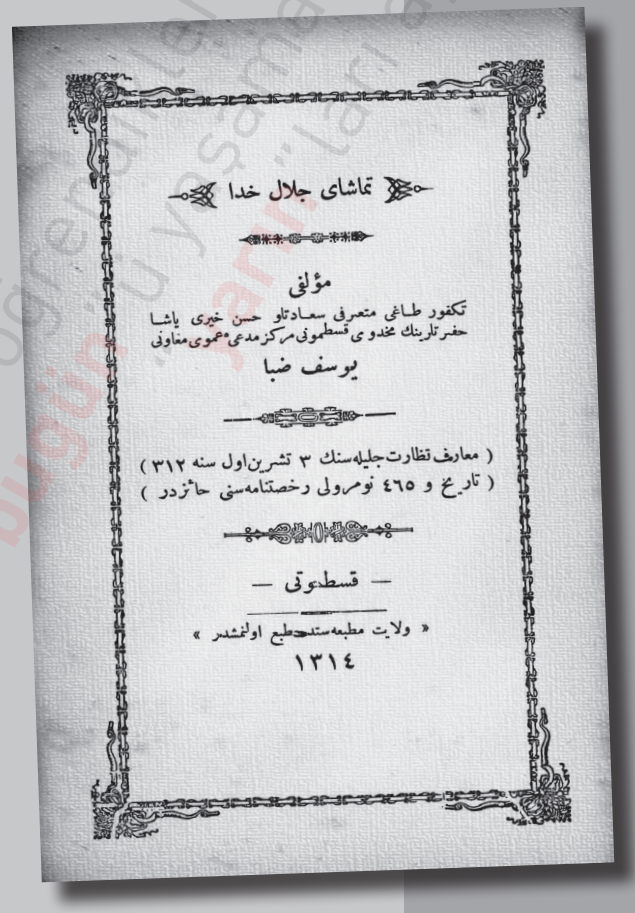
Ramazan Ekinci
Manisa, Aralık 2025

III. BÖLÜM

YÛSUF ZİYÂ

TEMÂŞÂ-YI CELÂL-İ HUDÂ

METİN

تماشای جلال خدا

مؤلفی

تکفور طباغی متصرفی سعادتلو حسن خیری پاشا
حضرتلرینك مخدومی قسطمونی مرکزمدیری معمومی معاونی

یوسف ضیا

(معارف نظارت جلیله سنك ۳ تشرین اول سنه ۳۱۲)
(تاریخ و ٤٦٥ نومرولی رخصتنامه سنی حائزدر)

— قسطمونی —

« ولایت مطبعه سنده طبع اولنمشدر »

۱۳۱٤

TEMÂŞÂ-YI CELÂL-İ HUDÂ

Mü'ellifi

Tekfurdağı Mutasarrıfı Sa'âdetlü Hasan Hayrî Paşa Hazretlerinin Mahdûmu Kastamonu Merkez Müdde'î-i Umûmî Mu'âvini

Yûsuf Ziyâ

Ma'ârif Nezâret-i Celîlesi'nin 3 Teşrîn-i Evvel Sene 312 Târîh ve 465 Numerolu Ruhsat-nâmesini Hâ'izdir

Kastamonu

Vilâyet Matba'ası'nda Tab' Olunmuşdur

1314

Ba'de edâ'i mâ-vecebe 'aleynâ

İnsân ki sıfât-ı celîle-i İlâhiyye'nin mir'ât-ı in'ikâs-nümâ-yı dil-ârâsı [1] ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي اٰدَمَ﴾ âyet-i kerîmesi mısdak-ı münîfince kâffe-i mahlûkâtın ekrem ü a'lâsıdır.

İnsân ki kudret-i bâliga-i Samedâniyye'nin bir nümûne-i mümtâzı, evâmir-i 'aliyye-i Sübhâniyye'nin bir muhâtab-ı sâhibü'l-imtiyâzıdır.

İnsân ki hîç bir mahlûkun kabûle cesâret-yâb olamadığı tekâlif-i seniyye-i İlâhiyye bâr-ı 'azîmini dûş-ı tahammülüne almış cânib-i celîl-i Hudâ'dan şeref-i zuhûr eden belâlara, kazâlara, sîne-güşâ-yı tahammül olmağla nâ'il-i ni'am-ı gûn-â-gûn olmak va'd-i celili ile beşâret-yâb olmuşdur.

Cenâb-ı vâhibü'l-'atâyânın dünyâda, âhiretde ne kadar ni'metleri var ise insân için olduğu gibi bi'l-'akis ne kadar nikmetleri, 'ukûbetleri, kederleri var ise onlar da hep insân içindir. Demek oluyor ki 'atâyâ-yı cemîle-i Feyyâziyye'nin mevridi insân, 'ukûbât-ı celîle-i Kahhâriyye'nin menzili yine insândır. **[3]**

Hakîm-i mutlak hazretlerinin her bir emr ü fi'li tahtında yüz binlerce hikmetler mündemiç ü müstetir, 'ukûl-i beşeriyye ise bunu idrâkden 'âciz ü kâsırdır.

---

1 *Kur'ân-ı Kerîm, İsrâ Sûresi* 17/70, "Andolsun biz insanoğlunu şerefli kıldık."

İşbu ni‘met ü nikmet gibi iki zıdd-ı kâmilin ictimâ‘ı ile hakk-ı ahkarânemde bir cilve-i celîle-i Kirdigârî, bir şîve-i şüyûn-efzâ-yı Perverdigârî olmak ve ahsen-i takvîm içinde takvîm-i ahsenin bir enmûzec-i kıymetdârı, bir tasvîr-i ziyâ-nisârı bulunmak üzere bu ‘abd-i hâksâra ihsân buyrulup iki buçuk yaşlarında iken fıtrat-ı hârikası iktizâsınca hûrân u gılmân miyânına idhâl edilen sevgili ciğer-pârem Mehemmed ‘Âsım’ımın ahvâl-i târîhiyye ve şemâ’il-i cemîlesini hâvî bir eser kaleme alınarak enzâr-ı temâşâ vü teşhîre vaz‘ı ve Sa‘dî merhûmun:

بـنـی آدم اعـضـای یـکـدیـگـرنـد
کـه در آفـریـنـش زیـك جوهرند[2]

beyti fehvâsınca ebnâ-yı nev‘imizin bu bâbdaki te’essür-i ‘âcizâneme teşrîki sûretiyle o mahbûb-ı dil-rübânın nâmı ibkâ, ta‘bîr-i âharla o nâzenîn melek-sîmânın ez-ser-i nev ihyâ olunması bundan iki mâh mukaddemlerinde Dersa‘âdet’den Kastamonu’ya ‘azîmet edeceğim bir sırada idi ki mekteb-i hukûk-ı şâhâne ezkiyâ-yı talebesinden ve ‘adliyye nezâret-i celîlesi [4] sicill-i ahvâl kalemi ketebesinden yeğenim Mahmûd Rif‘at Beğ tarafından ihtâr olunmuş idi.

Mîr-i mûmâ ileyhin şu ihtârına belki de şu irşâdına mebnîdir ki mücerred vâcib-i te‘âlâ ve tekaddes hazretlerinin lutf u ‘inâyet ve ilhâm u hidâyeti ve fahrü’l-mürselîn *‘aleyhi’s-salâtu ve’s-selâm* efendimizin himmet-i rûhâniyye-i pür-bereketi semerâtıyla bu risâle-i hüzn-isâleyi Kastamonu’da gûşe-i inzivâda imrâr edilen leyâlî-i tenhâda bir müddet-i kalîle zarfında ber-vech-i matlûb tahrîr ü te’lîf ve hâl-i hayâtında o nâzenîn ile berâber Yozgad’dan o havâlîde ba‘zı mahallere vukû‘ bulan ‘azîmet ü ‘avdet esnâsında nazar-ı temâşâdan imrâr olunup her biri celâl-i Hudâ-yı lâ-yezâle dâl olan ahvâl-i hikmet-iştimâl dahi müteferri‘âtıyla berâber derc ü terdîf ile cevher olarak aşağıda hulâsaten ve tahdîsen beyân olunduğu vechle geçen sene

2 Sa‘dî-i Şîrâzî’ye ait olan bu beytin tercümesi şöyledir: “İnsanlar aynı vücudun organları gibidir, çünkü yaratılışta asılları birdir.”

Kaynakça

ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim-ÖZKAN, F. Hakan, *Yozgat Meşhurları*, Ankara 1994.

ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim-ÖZKAN, F. Hakan, “Osmanlı Dönemi Yozgatlı Şeyhler, Bilim Adamları ve Şairler”, *Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı*, Türk Ocakları Yozgat Şubesi Yay. 2000, s. 74-76.

AK, Coşkun, *Şair Padişahlar*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2001.

AKSOYAK, İsmail Hakkı, “ZİYÂ, Yusuf Ziyâ”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ziya-yusuf-ziya [erişim tarihi: 03.12.2025].

ARSLAN, Mehmet (hzl.), *Tayyârzâde Atâ, Osmanlı Saray Tarihi, Târîh-i Enderûn*, Kitabevi Yay., İstanbul 2010, C. 4.

AYVERDİ, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yay., İstanbul 2011.

BİLKAN, Ali Fuat (hzl.), *Nâbî Dîvânı*, MEB Yay, İstanbul 1997, C. 2.

CELEPOĞLU, Ayşegül (hzl.), *İbnülemin Mahmud Kemâl İnâl, Son Asır Türk Şairleri*, AKMB Yay., Ankara 2013.

COŞKUN, Menderes, “Seyahatnâme (Türk Edebiyatı)”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2009, C. 37, s. 13-16.

ÇELİK, Beyhan, *Yusuf Ziya Bey ve Birinci Mecmu’â-i Eş’ârım Yâhûd Nevbahârım; İnceleme-Metin,* Süleyman Demirel Üniversitesi, Basılmamış YL Tezi, Isparta 2012.

EKİNCİ, Ramazan (hzl.), *Yûsuf Ziyâ Yozgadî*, *Vâveylâ-yı Peder Yâhûd Evlâd Acısı,* İksad Yay., Ankara 2023.

EKİNCİ, Ramazan, "Bârika-i Te'essür", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/barika-i-teessur-ziya-tees-1270 [erişim tarihi: 01.12.2025].

EKİNCİ, Ramazan, "Vâveylâ-yı Peder Yâhûd Evlâd Acısı", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/vaveyla-yi-peder-yahut-evlad-acisi-ziya [erişim tarihi: 01.12.2025].

EKİNCİ, Ramazan, "Yûsuf Ziyâ Yozgadî'nin Oğulları İçin Yazdığı Mersiyeler", *Prof. Dr. Bayram Durbilmez'e Armağan- 55. Yaş Anısına*, Kriter Yay., İstanbul 2023, C. 2, s. 183-201.

EKİNCİ, Ramazan, "Yusuf Ziyâ Yozgadî'nin Vâveylâ-yı Peder Yâhûd Evlâd Acısı Adlı Eseri". *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu 05-07 Mayıs 2016 Bildiri Kitabı.* IV. Cilt, Bozok Üniversitesi Yay., Yozgat 2016, s. 494-514.

ELİAÇIK, Muhittin, "Bir Yozgat Seyâhatnâme (Husûsiyyâtnâme)si", *Uluslararası Bozok Sempozyumu 05-07 Mayıs 2016 Bildiri Kitabı*, Bozok Üniversitesi Yay., Yozgat 2016, s. 522-529.

GÖÇGÜN, Önder, *Ziya Paşa'nın Hayatı, Eserleri, Edebi Şahsiyeti ve Bütün Şiirleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987.

İSEN Mustafa-BİLKAN, A. Fuat, *Sultan Şairler*, Akçağ Yay., Ankara 1997.

KARATAŞ, Ahmet-ÇATAL, Ahmet Caner (hzl.), Yozgadî, Yusuf Ziya *Tabsıra yahut Adana Temâşâsı, Bir Osmanlı Yargıcının Adana Risalesi*, Akademisyen Kitabevi, Ankara 2016.

Komisyon, "ZİYA Yusuf Bey", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., İstanbul 1998, C. 8, s. 669-670.

OCAK, Ahmet Yaşar, "Emirci Sultan", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, C. 11, s. 153-155.

ÖZBEK, Adem, "Tabsıra Yâhûd Adana Temâşâsı", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/tabsira-yahut-adana-temasasi-yusuf-ziya-yozgadi [erişim tarihi: 01.12.2025].

ÖZER, Fatih, "Birinci Mecmua-i Eş'ârım Yâhûd Nev-bahârım", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/birinci-mecmua-i-es-arim-yahud-nev-baharim-ziya [erişim tarihi: 01.12.2025].

ÖZER, Fatih, "Kastamonu, Küre, İnebolu Temâşâsı", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/kastamonu-kure-inebolu-temasasi-ziya [erişim tarihi: 01.12.2025].

ÖZER, Fatih, "Mir'ât-ı Muhammediyye ve Menâkıb-ı Ahmediyye", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü,* https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/mir-at-i-muhammediyye-ve-menakib-i-ahmediyye-ziya [erişim tarihi: 01.12.2025].

ÖZER, Fatih, "Temâşâ-yı Âlem", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/temasa-yi-alem-ziya [erişim tarihi: 01.12.2025].

ÖZER, Fatih, "Temâşâ-yı Celâl-i Hudâ", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/temasa-yi-celal-i-huda-ziya [erişim tarihi: 01.12.2025].

ÖZER, Fatih, "Zemzeme-i Zafer", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü,* https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/zemzeme-i-zafer-ziya-yusuf-ziya [erişim tarihi: 01.12.2025].

ÖZGER, Yunus, "Yusuf Ziyâ Yozgadî ve Temaşâ-yı Celâl-i Hüdâ Adlı Eseri", *Karadeniz Araştırmaları*, 2011, S. 28, s. 115-150.

ÖZGER, Yunus, "Yusuf Ziya Yozgadî", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Ek 2. Cild, Ankara 2019.

ÖZGER, Yunus, *Sicill-i Ahvâl Deflerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Yozgatlı Devlet Adamları*, IQ Yay., İstanbul 2010.

ŞAHİN, İlhan, "Kırşehir", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2002, C. 25.

ŞAHİN, İlhan, "Nevşehir", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2007, C. 33.

Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, İkdâm Matbaası, Dersa'âdet 1317.

TAVŞANCIOĞLU, Ali, (hzl.), *Yusuf Ziyâ Yozgadi ve Kastamonu Küre İnebolu Temaşası*, Kün Yayıncılık, 2011.

TAVŞANCIOĞLU, Ali, *Şu'arâ-yı Bozok,* Kün Yayıncılık, Yozgat 2011.

TURAN, Muhittin, "Medâr-ı Mükâleme" *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/medar-i-mukaleme-arabi-ve-farisi-ve-turki-ziya [erişim tarihi: 01.12.2025].

TURAN, Muhittin, "Müntehabât-ı Şeh-nâme-i Firdevsî-i Tûsî", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü,* https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/muntehabat-i-sehname-i-firdevsi-i-tusi-ziya [erişim tarihi: 01.12.2025].

ULUTÜRK, Muammer, "Dr. Bafralı Yanko ve Yozgat Seyahatnamesi", *Turkish Studies*, Volume 8/11, 2013, s. 349-371.

UZUN, Mustafa İsmet, "Tercîibend", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2011, C. 40.

YAVUZ, Kemal-YAVUZ, Orhan (hzl.), *Muhibbî Dîvânı*, TYEKB Yay, İstanbul 2016, C. 2.

YAZICI, Hüseyin, "Seyahatnâme (Arap Edebiyatı), *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2009, C. 37.

YILDIRIM, İsmail (hzl.), *Yûsuf Ziyâ Yozgadî, Mir'ât-ı Muhammediyye ve Menâkıb-ı Ahmediyye,* Kimlik Yay., Kayseri 2020.

YILDIRIM, İsmail, "Evsâf-ı Seniyye-i Hamidiyye'den Bir Şemme", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/evsaf-i-seniyye-i-hamidiyye-den-bir-semme-ziya [erişim tarihi: 01.12.2025].

YILMAZ, Mehmet, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, Sütun Yay., İstanbul 2008.

YILMAZ, Mehmet, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, Kesit Yay., İstanbul 2013.

Yûsuf Ziyâ Yozgadî, *Temaşâ-yı Celâl-i Hudâ,* Vilâyet Matbaası, Kastamonu 1314.

Ziyâ Paşa, *Harâbât*, Matbaa-i Âmire 1292, C. 2.

Dizin

A

Abdurrahman Efendi (Bağdatlı) 11
Abdurrahman Hibrî 13
Abdülaziz (Sultan) 15
Abdülcebbâr-zâde 89, 103, 143, 159
Abdülhamîd Hân-ı Sânî 95
Abdülvahid Efendi 37
Abdüsselâm (Tabip Albay İbrahim) 11
Acâibnâme-i Hindustân 13
Acâibü'l-letâif 14
Adana 16, 18, 22, 25
Adana Temâşâsı 16, 22
Adana Vilâyet Matbaası 22
Adlî (II. Mahmud) 30, 157
Âfâk-ı Irâk 12
Afganistan 11, 12
Afrika Sahrâ-yı Kebîrinde Seyahat ve Habeş Seyahatnâmesi 11
Ahmed bin İbrâhim Tokadî 13
Ahmed Cevdet Beğ 144
Ahmed Fakîh 14
Ahmed Hamdî Efendi 11
Ahmed Hâşim 12
Ahmed İhsan 12
Ahmed Midhat Efendi 12
Ahmed Refik (Altınay) 12
Ahmet Caner Çatal 22
Ahmet Karataş 22
Ali Cevâd 12
Alî (Derdnâme müellifi) 13, 91, 94, 128, 129, 140, 142, 143, 144, 145, 163
Ali Ekber 14
Âlî Mustafa Efendi 15
Ali Paşa (Varvar) 13
Ali Suad 12
Ali Tavşancıoğlu 17, 22
Almanya 12, 15
Almanya, Felemenk ve Rusya Seyahatnâmeleri 12, 15
Anadolu 8, 43, 44, 54, 55, 83, 95
Ankara 17, 22, 23, 24, 44, 70, 84, 94, 95, 142, 152, 157
Arabî 21, 103
Asr-ı saadet 9
Asyâ-yı Suğrâ 57, 93

Asyâ-yı Vüstâ 11
Âşık Çelebi 14
Âşık Mehmed 15
Âşık Paşa 31, 46, 47, 130, 132, 133
Avrupa 11, 12, 15, 107, 123, 135
Avrupa'da Bir Cevelân 12
Avrupa'da Ne Gördüm? 12
Avrupa Hâtırâtım 12
Avrupa Mektupları 12
Avrupa Seyahatnâmesi 11
Âyâtü'l-hayr 15

B

Bâbürnâme 15
Bâbür Şah 15
Bağdatlı Abdurrahman Efendi 11
Bahrî 13
Bârika-i Te'essür 23, 24
Başıbüyüklü 44, 96, 98, 99, 100, 142
Başıyaylalı 73
Bayburtlu Zihnî 11, 13
Bedreddin el-Aynî 14
Bektaşiyye 137
Belâzede 13
Ben ve Çocuk 31
Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn 15
Bigi (Muhammed Zahir) 11
Birinci Mecmûa-i Eş'ârım Yâhut Nev-bahârım 23
Bir Osmanlı Askerinin Sıradışı Anıları 13
Boğazkale 44
Bozoklu Kara Mustafa Paşa 40
Brezilya Seyahatnâmesi 11
Budin 15
Büyük Elmahacılı 48

C

Caca Bey 31, 47
Caca Bey Camii 47
Cemal Efendi Matbaası 23
Cemâlî 13
Cem Sultan 12
Cenab Şehabeddin 12
Coğrafyâ-yı Nebâtî 12
Cûdî 13

Ç

Çaldıran 15
Çalılı 40, 75
Çankırı 18, 21, 37, 38
Çapanoğulları 17, 43, 54
Çelebi Cemâleddîn Efendi 138
Çelebi Mehmed 14
Çelebizâde İsmail Âsım 14
Çeşka 44, 93
Çiçekdağı 142
Çin 14, 15
Çorum 44, 94
Çuğun 46, 129

D

Darıvîrânlı-zâde İsmâ'îl Efendi 34, 81
Dede Bağı 48
Delice Nehri 45
Delîlü'l-menâhil ve mürşidü'l-merâhil 14
Denizli 17, 34, 42, 80, 81
Derdnâme 13
Divanlı 40

E

Ebepınarı 45, 103
Edhem Paşa 95
Edirne 18, 25

Edirne Temâşâsı 25
Ege adaları 14
Elmahacılı 48
el-Mesâlik ve'l-memâlik 14
Emin Ağa 48, 142
Emirci Sultan 18, 31, 39, 41, 54
Emirci Sultan-ı Velî 41
Enbiyâ (Manzume-i) 25, 153
Erikliyazı 40, 51, 74
Evliya Çelebi 11, 15
Evsâf-ı Güzîde 25
Evsâf-ı Seniyye-i Hamîdiyye'den Bir Şemme 23

F

Fânî 13
Fars edebiyatı 30
Fârsî 21, 146
Fâtıma Münîre 80
Fâtih Kerîmî 11
Felemenk 12
Fevrî 14
Firdevsî 20, 21, 30, 71, 83, 96
Firdevsî-i Tûsî 20, 21
Frankfurt Seyahatnâmesi 12
Fransa 12

G

Gazavât-ı Hayreddin Paşa 11
Gıyâseddin Nakkaş 14
Gökçekışla 40
Gurbetnâme 13
Gümülcine 17
Güvâhî 13

H

Habeş Seyahatnâmesi 11
Hacı Bektaş-ı Velî 42, 47, 48
Hacı Bektaş-ı Velî Dergâhı 42
Hacı Emin Efendi 41
Hacı Salih Efendi 31
Hac Yolunda 12
Hadîs-i Nev 15
Hâlâtü'l-Kāhire 15
Halvetî 39
Halvetiye 33
Hamd ü Senâ 38, 176
Hanifî (Bekçi) 45
Hâsıl-ı Hacc-ı Şerîf li-menâzili'l-Haremeyn 14
Hatırât-ı Hayâtım 25
Hatunoğlu Ali Efendi 46
Haydar Çelebi 15
Hayrullah Efendi 11
Hicaz 116
Hikâye-i Garîbe 11
Hindistan 11, 14
Horasan 41
Hulefâ-yi Râşidîn 9
Hürriyetin Osmanlılara Hitâbı 24
Hüseyin Kâzım Kadri 12

I

Ikdü'l-cümân fî târîhi ehli'z-zamân 14

İ

İbrahim Abdüsselâm 11
İlhâmî (III. Selîm) 30
İncirli 41, 77
İnebolu 16, 22, 24
İnebolu Temâşâsı 16, 22, 24, 185
İran 12, 20
İsmâil Belîğ 13
İsmail Ünver 56
İsmail Yıldırım 21, 23
İstahrî 14

İstanbul 9, 11, 15, 17, 18, 20, 23, 24, 42, 47, 58, 67, 93, 103, 144, 149, 161
İstanbul'dan Asyâ-yı Vüstâ'ya Seyahati 11
İtalya 12
İzzet Molla 13

K

Kafkas Yollarında: Hatıralar ve Tahassüsler 12
Kahire 15
Kal'ecik 50, 110
Kanuni Sultan Süleyman (Muhibbî) 30
Kapadokya 44, 93
Karaçayır 40, 51, 74
Kara Mustafa Paşa (Bozoklu) 40, 51, 74
Karanıdere 35, 42, 82, 108, 109
Karçınzâde Süleyman Şükrü 11
Kasbar Matbaası 20, 21
Kastamonu 16, 18, 22, 27, 28, 30, 60, 62, 133, 142
Kethüdâ 45, 108, 117
Keykavus 44
Kırım 11
Kırşehir 8, 17, 18, 29, 34, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 54, 57, 80, 81, 83, 85, 94, 95, 96, 119, 129, 130, 131, 132, 134, 136, 137, 140, 145
Kızılırmak 114
Kitâb-ı Bahriyye 15
Kitâbü Evsâfı Mesâcidi'ş-şerîfe 14
Kitâbü'l-Muhît 15
Kör Deve 45, 117, 118, 124
Kur'an-ı Kerîm 9
Kurtcuoğlu Ahmed 46, 129
Küre 16, 22, 170, 185

L

Londra 12
Lüleburgaz 18

M

Maârif Nezâreti 20
Macuncuzâde Mustafa 10, 13
Makâlât 13
Makale-i Zindancı Mahmûd Kapudan 13
Malta 12, 13
Manzume-i Enbiyâ 25
Manzûm Mektûblar 25
Mardinli Şükrî Paşa 70
Matbaa-i Âmire 21, 106
Matrakçı Nasuh 15
Mâverâünnehir 11
Meb'ûsâna Rehber 24
Mebûslara Telkînler 24
Mecidiye 42, 45
Medâr-ı Mükâleme 21, 185
Mehmed Ârif 12
Mehmed Âsım 8, 16, 19, 24, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 49, 53, 54
Mehmed Celâleddin Paşa 38
Mehmed Edib 13
Mehmed Emin Efendi (Seyyah) 11
Mehmed Hurşid Paşa 11
Mehmed Rauf 12
Mehmed Suûdî Efendi 15
Mehmed Yümnî 19, 24, 31, 37, 54
Melik Dânişmend Gazi 41
Menâkıb-ı Ahmediyye 21
Menâzırü'l-avâlim 15
Mensûr Mektûblar 25
Merdivenkayası 44, 99
Merkez Efendi Mezarlığı 19
Mersiye 49, 54

Metin Matbaası 23
Mevlânâ 30, 106
Mihnet-keşân 13
Mir'ât-ı Muhammediyye 21
Mir'âtü'l-memâlik 11
Mora 15
Moskova 12
Mucur 42, 48, 136, 137
Muhammed Mihrî 12
Muhammed Zahir Bigi 11
Muhibbî Dîvânı 149
Muhlisî-i Bosnevî 14
Musavver Hindistan Seyahatnâmesi 11
Mustafa Bey (Abdülcebbarzâde) 45
Mustafa Enîs 12
Musul 18
Müntehabât-ı Şeh-nâme-i Firdevsî 20, 21

N

Nâbî 14, 31, 67
Nagamât-ı Mersiyye 25
Nagamât-ı Sayfiyye ve Bir Gurûb Temâşâsı 25
Nakşibendî 48
Nemçe 15
Niğde 18
Nuri Efendi (Mütevelli) 31, 41

O

Orta Asya 14
Osman Ağa (Tımışvarlı) 10, 11, 13, 37, 45
Osman Paşa 39, 41
Osman Paşa Tekkesi 39, 41

Ö

Ömer Fâiz Efendi 15
Ömer Lutfî 11

P

Paris 11
Pîrî Reis 10, 15
Prut 15

R

Rihle 9
Rodos 12, 15
Rumeli 15
Rusya 12
Rükneddin Ahmed 14

S

Sadullah Paşa 11
Sahaflar Şeyhizâde Esad Efendi 15
Sakız 22, 23
Saray 44, 45, 149
Sarıhacılı 44
Sayyâdâne Bir Cevelân 12
Sefernâme 14, 15
Sefernâme-i Çîn 14
Sefernâme-i Hayr 15
Selânikli Tevfik 11
Sergüzeşt-i Esîrî-i Malta 13
Sergüzeştnâme 13
Seyahat Hatıraları 12
Seyahatnâme 7, 9, 11, 12, 15
Seyahatnâme-i Avrupa 12
Seyahatnâme-i Bahr-i Muhîti 11
Seyahatnâme-i Hudûdu 11
Seyahatü'l-kübrâ 11
Seydî Ali Reis 10, 11, 15
Seyfi Çelebi 15
Seyyid İbrahim Hanîf Bey 14

Sivas 41, 78
Sovukluk Dağı 40, 43
Sûdan Seyahatnâmesi 12
Sulhî 13
Sürûrî Muslihuddin Mustafa 14
Svat 11

Ş

Şahnekayası 44
Şâhruh Mirza 14
Şeh-nâme-i Firdevsî 20, 21
Şekerpınar 43, 92
Şems Matbaası 22
Şerefeddin Mağmûmî 12
Şeyh Ahmed Efendi 33, 70
Şeyh Süleyman 31, 47
Şîven Yâhûd Fıkdân-ı Nev-cevân 25

T

Tabsıra Yâhûd Adana Temâşâsı 22
Taburoğlu Hüseyin Ağa 141
Tarih 15
Tekirdağ 17
Tekye 40, 51, 74
Temâşâ-yı Âlem 23
Temâşâ-yı Celâl-i Hudâ 8, 16, 18, 19, 22, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 63, 178
Tercîibend 103, 161
Tımışvarlı Osman Ağa 10, 11, 13
Tokat 13
Topçu 40
Trablusgarb'da Bir Küsûf Temâşâsı 25
Trablusgarp 18
Tuhfetü'l-Haremeyn 14
Türkî 21, 185

U

Ubeydullah Efendi 12

Ü

Üç Ayak 48, 141, 142
Ümid Burnu Seyahatnâmesi 11
Üsküdar 19, 91

V

Vâkıât-ı Sultân Cem 12
Varvar Ali Paşa 13
Vâveylâ-yı Peder Yâhûd Evlâd Acısı 17, 24, 27
Veysel Karanî 39
Viyana 12

Y

Yavuz Sultan Selim 30
Yemen Seyahatnâmesi 11
Yozgat 8, 17, 18, 22, 23, 29, 34, 35, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 48, 51, 54, 57, 62, 64, 69, 70, 71, 73, 74, 78, 79, 80, 81, 83, 86, 87, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 103, 109, 130, 140, 142, 143, 144, 146, 160, 164, 174
Yozgat Tahrirat Kalemi 18
Yûsuf Celâleddîn 19, 28, 32, 63, 177, 178, 179
Yûsuf Efendi 13
Yûsuf Ziyâ Bey (Yozgadî) 17, 19, 20, 24, 25, 27, 28, 55

Z

Zekeriyyâ el-Kazvînî 14
Zemzeme-i Zafer 22
Ziyâ Paşa 31, 83, 103, 106, 161

"dün"den öğrendiklerinle "bugün"ü yaşamak "yarın"ları aydınlatır.

TEMÂŞÂ-YI CELÂL-İ HUDÂ

Yozgat ve Kırşehir Seyahatnamesi

Yozgatlı Yûsuf Ziyâ Bey, küçük yaşta kaybettiği oğlu Mehmed Âsım'ın hatırasını yaşatmak amacıyla kaleme aldığı *Temâşâ-yı Celâl-i Hudâ*'da mersiye, hatıra ve seyahat türlerini özgün bir terkiple bir araya getirmiştir. Eserde, 1886'da yazarın oğlu ile birlikte gittiği Emirci Sultan Dergâhı, Ahi Evran Zaviyesi, Âşık Paşa Türbesi ve Hacı Bektaş-ı Velî Külliyesi ziyaretleri anlatılmaktadır. *Temâşâ-yı Celâl-i Hudâ*, bir babanın evladına duyduğu derin muhabbetten doğan içli bir metin olmanın ötesinde; XIX. yüzyıl Anadolu'sunun sosyal, kültürel ve edebî dünyasını gözler önüne seren çok katmanlı bir eserdir.

Mensur ağırlıklı olmakla birlikte farklı şairlere ait manzumeleri de ihtiva eden eser, klasik edebî geleneğin izlerini taşımaktadır. Aruzla yazılmış şiirler, tarih manzumeleri ve samimi diyaloglar; metne hem estetik hem de duygusal bir derinlik kazandırmıştır. Evladını küçük yaşta kaybetmiş bir babanın içli feryatlarının derin bir tevekkülle harmanlandığı eserde, Yozgat, Kırşehir ve havalisine dair zengin tasvirler; dönemin sosyal hayatına ve kültürel dokusuna ışık tutan mühim bilgiler bulunmaktadır. Eser, XIX. yüzyıl Anadolu kültür tarihiyle ilgilenen araştırmacılar ve Osmanlı dönemi hatırat, seyahat yazılarına alaka duyan okuyucular için önemli bir kaynak niteliğindedir.

ISBN 978-625-6432-45-1